

С М О Р А.

I.

Са колико туге ја се тебе сјећам

Не би л' жељом пустом миље да увећам,

Јер у селу стару, крај сињег мора,

Остаде ми срце на грани лавора.

Не знам да л' је мисо себи в'јенац хтјела,

Кад сам оно вече под лаворе сјела,

Трептале су звјезде, успављиво, мило,

А море је хучно, узбуркано, било,

И бацало вале обали и стјени

Да примаме сневе, што бјеху у мени,

Пробуђени жаром у топлоте крају,

Нека ту и умру, ту нека дотрају.

Срце ми је слабо, чувах га од буре,

Не дадох му снова, да пучином јуре;

Срце ми је болно, одмор би му пријо,

А лавор је шушто тако љупко, тио!

Крај немирног мора бјеше лавор грана,

Под њу спустих срце, нек и даље сања.

II.

Мој соколе поносити,

Кад у ноћи жељом летиш,

Те прерониш бездан морску,

Да л' се мене мило сјетиш?!

Рекла сам ти: моја душа

То је оно сиње море,

Што га мутн, то су срца

Маестрала, југ и боре.

А твоје су очи сила,

Што осјеку, плиму ствара

И што буру срцем крене,

Те захукти из њедара,

Да прозборе хучни вали

Бацајући сузну пјену,

Да дубоку бездан бране...

... Моју љубав прикривену.

Јунија.

NESUĐENA LUBAV.

— napisao Dr. Torkvato. —

I.

Sa Kampidolskog torņa upravo je odbilo devet sati i pô. Divna bujna letna noć pala je nad Rimom. Sve je bilo zadahnuto živom poezijom, što se radala u velebnom i tajinstvenom krilu ove noći. Na razastrtome nebu krijesile se zvijezde, a zlatna mjesečeva sjena preljevala se o raskošne palače vječnoga grada.

Narodnom ulicom letjele su kočije i zaustavljale se pred elegantnijem ulazom „narodnog teatra“. — Nebrojeno mnoštvo naroda vrvjelo, šetalo se i razgovaralo o velikoj umjetnici *Adelini Patti*, koja je te večeri imala pjevati u rečenom teatru. Izvadao se je „*Barbiere di Siviglia*“. Veliki teatar bio je prepun. Po ložama blistali su dragući, a gole ruke i prsi rimskih krasoticâ virile kroz ogromne kite cvijeća, koje su počivale na naslonu. — Rimska je aristokracija bila na okupu. Svak je te večeri došao, da se naužije andioskog glasa svjecke umjetnice.

Orkestar je već bio počeo svirati, kada se u loži br. 10 pokaza mladi grof Ivan Donelli sa svojijem od djetinjstva prijateljem Alfredom Mancini.

Loža grofa Canelli bila je prazna, ali se i ona nakon malo otvori, a u ņoj se pojavi milovidan lik mlade grofice Erminije Canelli. — Grofica je imala na sebi opravu tamno-zelene šare, urešenu skupocjenijem čipkama, a na desnom ramenu pribodenu krasnu bijelu ružu. Erminija je bila prava personifikacija lepote. Vita, visoka struka; fina, plemenita lica; tamnijeh žarkijeh oči; bujne valovite kose. Uvijenijem vratom, rijetko pravilnijem plećima i grudima ņežnijem kao u Psihe, potsjećala te Fidijinijih linijâ i na lepotu i poeziju helenskih Anadijomenâ. Svakijem je migom, svakijem trenom svoju divotu sve više razvijala; a na ņenom čelu blistala je zvijezda nevinosti i cijelo biće odisalo ņekijem poetskijem mišom, kao što ružica diše milijem dahom, pa te očara, čim joj se primakneš. Dà,

grofica Erminija bila je svjež, mlad, prekrasan cvijet, — ona je bila živa poezija zlatnog djevojačkog doba!

Ivan i Alfred spazivši u loži groficu Erminiju duboko joj se naklone, a ona im bijelom kao alabastar ručicom i dražesnijem posmijehom pozdrav odvrati.

Grof Ivan bio joj je jedan od glavnijih znanaca, a spajalo ih je i neko rodbinstvo; Alfred ju je upoznao prvi put u Milanu, a kasnije u Rimu u otmenijim društvima višekrat se s njom zabavljao. — Od nekoliko vremena, on je osjećao neku osobitu simpatiju prema lijepoj grofici, ali ju je znao tajiti, ne poznavajući čuvstva grofice Erminije. Tražio je prigodu, da joj se ispovjedi, u tom ga je mnogo podupirao njegov prijatelj grof Ivan Donelli; ovaj ga je uvjeravao o jednakiem čuvstvima mlade grofice prema njemu. To ga je donekle veselilo, a večeras se je potpuno o tom i sam uvjerio.

Prvi je čin već bio započeo, i dok je svačije oko počivalo na velikoj umjetnici Adelini Patti, Alfredov je pogled upravljen na pozornicu neprestano zapišao o Erminijino lice. Osvojilo ga neko neizrecivo blaženstvo, neka raskošna omaglica duše, u kojoj je tonuo, gubeći sav svijet oko sebe, samo ne one, koja mu je bila vazda pred očima, koju je jedinu te večeri gledao.

Erminija je to opazila, — i njezin duh letio slobodan, a u tom letu nosili ga sve više raskošni, opojni osjećaji. Zadnji je čin već bio započeo, kad neko zakuca na vratašca Erminijine lože. — *Entrez!* — oglasi se mlada grofica; vrata se otvoriše, a u loži se pokazaše Ivan i Alfred.

Spazivši ih, grofica im se ljubezno nasmiješi, i pruži im svoju orukavičenu parfimiranu ručicu, koju ovi sa galantnijem naklonom prihvate i polube. Ražareno joj lice i bukćeće grudi odavahu, koliko ju je veselio taj posjet.

Netom se Ivan i Alfred pokazaše uz groficu Erminiju, durbini elegantnog svijeta neprestano su bili uprti u njihovu ložu; a nije falilo ni pogledâ, nagađaņa i zavisti.

Zadnji je čin svršio, mnoge kite svježeg cvijeća padale su s obližnjih loža na veliku umjetnicu, a burno pleskaње naroda pozdravi je u času kad je sa pozornice odlazila. Adelina Patti slavila je te večeri pravi trijumf.

Narod se je već počeo bio razilaziti, razdragan naj bolijem utiskom velike umjetnice. Grofica Erminija zamoli Ivana i Alfreda, da bi je do stana dopratili. Ivan je nije mogao zadovoljiti, jer su ga roditeli pred teatrom čekali; Alfred vas sretan odazove se želi lijepe grofice.

Kroz glasoviti „Corso“ hrlile su kočije u tihoj zvjezdanoj noći, svijetlo sa električnih sunaca obasjavalo je cijelu dugu ulicu, a veličanstvene palače tonule su u njegovom sjaju. Alfred je uz Erminiju sjedio u istoj kočiji. Alabastrova šara nezinih rukâ sjala je u večerjoj sjeni, a lagani fini miris parfima pršio je od nje. Alfred je bio vas zanesen prvom ljubavlju, koja ne poznaje oblačka na svome nebu. Ovu je prigodu upotrebio, da joj otkrije kucaje svojega srca, — da joj se iskreno ispovijedi. On je bio stvoren, da zanese žensko srce i da ga razdraga. Erminija obladana njegovijem riječima, naslonila je glavu na ruku, pritvorila oči, kao da se zanosi u dražestan san; na licu nezinu širio se sve više sañarski smiješak, čim je dule slušala nežne riječi zaľublenoga Alfreda, a lepota nena lica slijevala se s tijem smiješkom u jedan izražaj — izražaj neodoljive harmonije dražesnijeh crta djevojačkog lica i djevičanske duše zabunene i obasjane srećom prve ljubavi.

U Alfredovijem riječima bilo je toliko poezije, toliko čara, da je Erminija napokon sasvijem podlegla i zatravljena se spustila na njegovu koljena.

Oh, Alfrede, ja vas ľubim, od jednom uskliknu Erminija, krijući ražareno lice među bijele prstie svojijeh rukâ.

Alfred je nežno pridigne i privine k svome sreću. Grudi joj se nadimahu, a usnice njegove u cjelovu šaptahu joj nešto, od čega se je sva duša mlade grofice zatalasala i uzbibala kao potožni liľan na vodi, kad ga zahvati val. — Sada je pred nju stajala nena bajna i čarobna prikaza, pred dušom je njegovom svijetlio samo plamen nežine ljubavi. Čutio je, da bi mu se srce raspuklo, kad bi je morao izgubiti. Ah, to bijaše bajna večer, rajski čas, jer ih je sasvijem zapremala ľubav, a ta ľubav bijaše čista, sva prožeta poezijom i mladosti.

Pod pritiskom takovijeh čuvstava, dvoje zaľublenijeh dojure do Erminijina stana. Alfred se je morao rastati. Težak mu bijaše taj trenutak. Erminija ga pogleda svojijem divnijem okom

kao da mu hoće zaviriti do dna duše. Privine se k njegovijem grudina, pokloni mu bijelu ružicu i žarki cjelov rumenijeh usana. On se nije otimao nežinom cjelovu. Obuzme ga neizreivo čuvstvo, kad mu ona na rastanku pruži tanku, sniježnu ruku, koju Alfred stisnuvši nežno polubi.

Adieu . . . au revoir, cher Alfred . . . šapnu Erminija.

Très bien! . . . nadostavi Alfred. — I oni se te večeri rastaviše. Brzijem korakom Alfred se je te večeri vraćao svome stanu. U njegovijem ušima još su zvonile zadne nežine riječi. Da, on je mora sutra svakako vidjeti.

Bilo je kasno, kad se kući povratio. Baci se na krevet, ali svladan nežnijem čuvstvima grofice Erminije, nije mu se dalo usnuti. Želno je iščekivao da osvane dan. Digne se napokon sa kreveta, rastvori prozor, koji je u vrt gledao i baci se u nasloñač prama prozoru: noćni uzduh, procijeden mirisom akacijâ u cvijetu, stao mu je goditi — i njegove se oči po malo zatvoriše. Alfred je napokon usnuo.

II.

Alfred Mancini bio je mladić strojna života, srednjeg stasa, elegantne vanštine, sa spretnijem i neprisiļenijem kretñama bez afektacije, s onijem otmenijem, slobodnijem a finijem manirama u ponašañu, svojina naobraženijeh ljudi.

Alfred je bio vrlo naobražen čovjek.

Dovršio je nauke u Parizu, a kasnije se u domovini posvetio profesorskom staležu. Svoju je karijeru započeo u Milanu, kao učitelj gradskog liceja; pisao je po raznijem novinama znanstvene članke, a njegove su se pjesme rado čitale po glavnijem italijanskijem beletrističnijem listovima. Nakon kratkog boravka u Milanu, bio je premješten u Firencu, a odanle mu ponudeno profesorsko mjesto iz filosofije na rimskom svenaučistu. Svestrano naobražen, došao je u doticaj s otmenijim svijetom rimske aristokracije, a salonskijem manirama i izvanjskom simpatijom znao je zanjeti sree mnogijeh krasotićâ.

Bilo mu je sada 28 godina, ali njegovo srce ne bijaše očujelo ljubavi. U Parizu se jednom bio zagledao u krasnu pa-

riškiću, no kako je već nije nikada kasnije sreo, iščezavala je ņezina slika, dok se nije napokon sasma rasplinula, ne ostavivši ni naj maņeg traga u ņegovom sreću.

Nije jednako slijedilo sa groficom Erminijom Canelli.

Od kad ju je upoznao, ostao je pod pritiskom ņenog čara, obožavao je, jer je bila iskrena i otvorena, skroz prirodna i sasvijem prožeta poezijom naivnosti.

Sumņao je da li ga lubi, ali o tom je bio danas potpuno uvjeren. — On se je sada posve preobrazio. Ljubav, to nepoznato mu dosele čuvstvo, obladalo je ņim do kraja. Jedna samo misao lebdila mu je sada pred očima: da Erminija, koju je svijem žarom duše zavolio, za koju bi i poginuo, bude ņegovom ženom. Da to postigne, on je bio spreman sve učiniti, sve žrtvovati. U ņegovoj mašti ona mu se prikazivala kao neko vrhunaravno biće, kao rajski pojav, koji lebdi visoko nad ņim na zlatnijem oblacima.

Sunce se je već bilo pokazalo na nebeskom svodu i ņegovi se zraci prelijevali o srebrnu Petrovu kubu, kada je jutros Alfred ustao. Bio je pod pritiskom sinoćņeg dojma. Prva mu je misao bila potražiti Erminiju. On ju je morao danas svakako vidjeti. Tà ona mu je sama na rastanku kazala, da se želi ponovno s ņime sastati.

Oko desetog sata jutrom, Alfred se je spravljao da izade na dvor, kad ga od jednom zaustavi listonoša i predade mu maleno pisance. Alfred svladan nekijem tajinstvenijem čuvstvom, otvori pismo, koje je još odisalo finijem mirisom, a ženskiem prstićima napisano: Dragi Alfrede, večeras u 9 sati nadite se na Pinčiju, pod lijevijem krilom Medićijeve palače, tu Vas čeka Vaša Erminija. U postskriptumu štili su se ovi stihovi:

Oj, da mi je biti
Leptirićem l'j pim,
Ssmo s jednog cv'jetka
Dušu da okr'jepim.

Pročitavši Alfred pismo, bio je vas razdragan nekijem natprirodnijem mišlem, a sree mu stalo sve jače kucati. Nije izašao na dvor, već brzo pohrlio k pisaćem stolu, zahvatio pero i papir, da joj odmah zahvali na pismu i javi koliko mu godi

taj sastanak. Napisa podule pismo, prepuno naj nežnijih osjećaja, priloživši krasnu ljubavnu pjesmu, koju je tog jutra pod Erminijinijem dojmom sastavio. Zadnji su stihovi glasili:

Ti scorgo e intendo se mie ciglia copre
Alto sopore.... È sogno menzogner?
Che misteri, che mondi a noi discopre!
O quello è il ver, od è men bello il ver.

Co' l' alma mia talora si confonde
L' anima tua, miracol gentil!
Insiem potesser d' ogni labe monde
Al ciel poggiar da questa terra vil!

Zatvori pismo i predade sluškiñi, da ga odmah otpremi, a on izade na dvor. Htio je potražiti prijatelja grofa Ivana Donelli, da mu ispriča sinoćne doživljaje.

Kad zaokrenu mletačkim trgov, neko ga otrag za rame zgrabi.

Bio je Ivan Donelli.

Alfred vas veseo pograbi ga za ruku i uvede u obližnju kafanu, gdje mu potanko ispriповjedi cio događaj.

Ivan se je tome vrlo veselio, jer mu je Alfred bio jedan od glavnijih prijatelja, a vrlo ga je volio radi nežna i plemenita njegova srca. On je bio uvjeren da Erminija ne bi našla boljeg zaručnika i sve je sile bio uložio u tu svrhu. Znao je, da će se Alfred morati boriti sa mnogijem poteškoćama, dok svrsi privede tu stvar, jer su Erminijini roditelji nastojali udati svoju kćerku za kakovog bogatog rimskog grofa ili barona. Trebalo je dakle oprezno raditi; Alfredu je preporučio, da bi cijelu stvar tajnom držao.

Sa Adrijanove tvrđave top je bio puknuo, kad se prijatelji u kafani rastadoše.

III.

Tiha je i vedra noć, samo na drvetu Pinčijeve gradine slaže slavul noćnu ljubavnu pjesmu. Tanko zapjeva tica, pa jače i jače, kao što kuca sve živle i živle mlado srce na prvo usplamćeće ljubavi. Uzduh je bio napojen jakijem mirisom bila i cvijeća, tako da su se osjećale guste struje zadaha ruža, hia-

cinata i potočnijeh cvjetova. Zlatna mjesečina otsijeva od caklenijeh ploča Medićijeve palače, a njezin se sjaj prelijeva u oči mlada čovjeka, koji je do Erminijinih noga stajao.

Taj čovjek bio je Alfred.

Alfred i Erminija, srvani potresnijem silama svojijeh osjećajâ, spustiše se na obližnju klupu pod pómom. Nihove su se usnice bližile, njihove ruke plele uzak zagrlaj. — Alfred je sad zaronio u ono more slasti i duševnog uživaña, što ga daje ovako drugovañe s ljublenom i krasnom ženom. — Sve je više bio očaran i zanesen od lijepe ove duše, te je ne samo okom već i duhom uživao ñezinu krasotu. Mladost i proleće bijahu stvorili pred ñime bajnu sliku, a iz te harmonije pijeva duše i pjesme prirode, prikazivala mu se je kô zamamna Afrodita — mlada grofica Erminija Canelli.

A vlebna noć, svojom čarnom moći, svojijem zvjezdanim nebom, svojijem mirisnijem toplijem dahom, svojijem tajnovitijem mirom, razastrla je svoje okriľe nad beskrajnom ovom ljubavi, koja je svoju čistu i nedirnutu poeziju čuvala u ñežnijem osjećajima dvoje zaljubljenijeh. A ipak im duše govorahu, burna srca i grudi u nadimañu zborile su o gorostasnijem čuvstvima, o nedoglednijem poletima želâ i osjećajâ. Alfred bi se bliže k ñoj privinuo i obajao se zadahom, što je strujio iz ñene lepote i mladosti. — Nasloñena na ñegovo narućje, Erminija bi mu pričala o svojijem čuvstvima, o kucajima svojega srea. Romantičnoj ñenoj ćudi svidao se takav sastanak u tihoj noći. Bilo je kasno, kad su se Erminija i Alfred na Pinčiju rastali.

Alfred joj je osobito preporučio, da bi pred svijetom krila svoju ljubav.

Ah, ja Vas ljubim, Alfrede, uzme žarko Erminija govoriti, pak nije ništa među nama, što ne bi sav svijet smio znati. Ali, kakav je svijet! Treba još da čuvamo tajnu naše ljubavi, takove su prilike ñegove.

Od sada nije prošlo dana, da se dvoje zaljubljenijeh ne bi vidjelo, a često su se i u kakovom društvu sastajali. — Erminija je naj volela danom sjedjeti kraj prozora. Više puta na dan prošao bi ispred ñezina stana Alfred, pogledao bi je ispod oka. Zarumenilo bi se tada Erminijino lice, ona bi mu se nužno i

umilato nasmiješila — smiješkom, što ga mogu tumačiti samo oni, koji lube, ili su već lubili: on bi je pozdravio, a ona bi glavom pozdrav odvrćala, nezino bi sree silno zadrhtalo.

Jednog dana Alfred dobi poziv od kontese Eleonore Antonelli, da bi prisustvovao večernoj zabavi, koju je ona priredivala u svome stanu u počast svojijem znancima. Kontesa je morala do malo dana sa svojijem suprugom otputovati na put u Francusku, i prije svojega polaska htjela se je u veselu društvu pozabaviti i oprostiti sa mnogijem svojijem prijateljima. Sve što je bilo u Rimu otmenije moralo se je te večeri sakupiti i zabavljati u raskošnom dvoreu kontese Eleonore. Ona je znala češće okupiti, pod zlatnijem plafondima i na mramornome podu svoje palače, cvijet rimske aristokracije; a glas nezinih soirée-â raznosio se je cijelijem Rimom.

Alfred dade namah propitati, da li će Erminija biti prisutna; vrlo ga je obradovalo, kad je dočuo, da će biti sama sa svojom sobaricom.

Stari grof bio je otputovao u Fireneu radi važnijeh poslova, a grofica se je tih dana osjećala slaba — bila se prehladila.

Alfred je bio šalan, da će se uz Erminiju ugodno zabavljati i nestrplivo je iščekivao dan zabave.

IV.

Sunčano je svijetlo hvatalo još samo visine, a zapadno sunce prosipalo svoje zlató po rimskijem krovovima. Cakla prozorâ Petrove kube blistahu se na zracima zapadnoga sunca, kao zlatna zrcala, prosinuta lubičastijem prugama, a po nizinama ispružile se već tamne sjene i plavušaste fine magle, prozirne kao caklo.

Narodnom ulicom hrlike su kočije u veličanstveni ulaz Antonellijeve palače, pred dvorištem bilo je već puno elegantnijeh ekipaža, na kojijem su se dovezli mnogi pozvani gosti k večerñemu soirée-u kontese Eleonore. Ogromne mramorne stube resili su kipovi iz starog rimskog vremena. Po uglima peñale se pòme, a u kineskijem vazima gomilale se kite cvijeća južnoga neba. Plesna dvorana bila je uređena u stilu re-

nesanse. Svileni ćilimi sa fantastičnijem nakitom pokrivalu visoke stijene, okrugle pozlaćene oplate sa raznijem portretima iz onog doba, bile su smještene među elegantne prozore rimskoga sloga, a pod električnijem svijetlom njihov se sjaj prelijevao u razne šare dugine. Na dnu dvorane stajali su nasloñači za naj višu aristokraciju, a cijeli je salon izgledao kao kakav vilinski kraj.

Kontesa Eleonora bila se je živo zauzela, da potpuno udovolji svojijem gostima i da večerña zabava ispane u naj boljem redu.

Dvorana se je bila dupkom napunila. Alfred i Ivan već su se nalazili u plesnom salonu, nakon malo prispje i grofica Erminija sa svojom sobaricom.

Orkestar je bio počeo svirati, kad se među goste pojavi milovidni lik kontese Eleonore. Iz kontesinijeh tamnijeh oči bleskalo je tiho, lagodno blaženstvo. Oko nežnog joj tijela sapinjala se svilena hašina, kratkijeh rukavâ, široke naborene sukne; sve odijelo bijaše joj nakićeno bijelijem briselskijem čipkama, a u nabijeljenoj su joj kosi drhtale ljubice posute alemovima. Nežina glava bijaše fina poput kipa od kararskoga mramora. Pravilna usta, maleni nosić, pa oblo razvijeno čelo odavalo je karakterističan tip rimske plemkiñe. Oko tjih bujnijeh usnicâ i finoga nosića igrao je neki nežni posmijeh, a pod prozirnijem batistom nadimahu se pune grudi kontese Eleonore; jedna od onijeh žena, koje u tijelu Dijane nose sree Afrodite i pamet Minerve — to bijaše mramoran umotvor, prožaren plamenom lückijem — koja zna i hoće, da svaki nežin smiješak dirne nežno muško sree poput nebeske strijele.

Stupivši kontesa u salon, gdje je već bila na okupu sva aristokracija, ljubezno se — po rimskoj etiketi — gostovima nakloni. — Ples je trebalo da počne.

Svak je tražio svoju simpatiju. Alfred se već bio angažovao za prvi tour sa groficom Erminijom.

Orkestar zasniva notu hitre polke, Alfred se nakloni i Erminija se mило osmjehnu i porumeni, a onda podavši se nežno i povjerljivo u Alfredov naručaj, zaplovi plesnom dvoranom.

Ispod dugijeh trepavicâ Erminijine su oči sjale, bacajući neko mekano svijetlo, poput čista safira na suncu. Plava svi-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

lena tanka hašina, stegnuta u tanahnu pasu, svila se oko vita struka nehajno-koketno, kano da je provijava lahor. Viti vrat bio joj je razgašen do djevičanskijeh grudi; ali čedno, ne ras-košnom bestidnošću. Na grudima nosila je kitu svježeg cvijeća, kako je disala, uzdizala se je i padala kita, kao listak na stablu. Iz ňe je izbijala lepota, kao blesak iz alema, kao miris iz ruže.

Natprirodna lepota, koja se je izlivala iz ňezinoga tijela, prosijavala je Alfredovu vedru dušu, kao traci sunca kap rose na listu. Ŋegova desnica lagano obavijaše vitki i gipki Erminijin struk, te sretno počivaše na ňezinijem dražesnijem bokovima, a da se tome nije ni dosjetio, jer ga bješe očarao ňezin neprestani smiješak, jer ga omamljivaše miris ňene valovite i sjajne kose, jer se je gubio u miļu ňene velike i mirisaone zjenice. On je ćutio, da mu srce drhće, da ga tu ňešto slatko steže, a Erminija se uvjerala, da ne bi mogla bez ňega živjeti, da bi uvehnula, da bi poginula.

Grof Ivan Donelli pun je zadovolstva promatrao, kako se Alfred i Erminija lijepo zabavljaju. On je ovaj put plesao sa lijepom kćerkom nekog profesora, za kojom je od nekoliko vremena i mahnitao. Za prvu kadriļu odluči Erminiju angažovati, a Alfred će plesati sa ňegovom simpatijom. Tako je medu ňime i Alfredom bilo ugovoreno.

Erminija je s Ivanom plesala, a ňezin je pogled ipak neprestano pratio Alfredov kret.

Alfred je jedva čekao, da dode druga kadriļa, da uzmgne ponovno s Erminijom plesati. Znao je, da se Erminija mora ranije kući povratiti radi bolesne majke.

Napokon je došla i druga kadriļa. Alfred povede svoju plesačicu do grofa Ivana, zahvali joj se i duboko pokloni, a s Erminijom ponovno zaplovi dvoranom.

Po svršetku druge kadriļe, sobarica opomenu mladu groficu, da je vrijeme polaska.

Ona bi se dravoľno s Alfredom jošter zabavljala. Ŋegova zanosna riječ bila joj je melem ňezinome srcu.

Pri odlasku, lubezno se Alfredu nasmijehnu, pozdravi prijatele, pa se udali. — Alfred je pogleda još jednom. Noge mu klecahu; srce mu je silovito tuklo zs tom krasnom rimskom

plemkiňom, koja ga je tako ųarko ljubila, koja je samo za ųega ųivjela.

Ples je potrajao do kasno doba noći, a nakon plesa gosti zasjedoše za bogate stolove, koje su resile ogromne kite svjeųega cvijeća. Alfred bi bio rado za Erminijom otišao, da ga Ivan nije zadržao. Donelli se je ųivahno razgovarao sa svojom miųenicom, a Alfredova mašta, bog zna, kamo je lutala.

Jutarne proųetne zvijezde treptijahu bajnijem ćarom na istoku, kada se Ivan i Alfred oprostiše sa kontesom Eleonorom.

— Mladost i veselo, ćarobna nada svijehi bića, dizaše se iz svjeųe zemle put nebesa, i iz Alfredove duše dizala se je nada u nebeske visine, a nova zora prosijavala je u ųegovoj mašti.

— Ivan doprati Alfreda do ųegovog stana, gdje se prijatelji i rastadoše. — Alfred je bio umoren od sinoćne zabave, noge su mu drhtale, san ga je potpuno osvojio i on se baci na krevet. U snu je snijevao, o Erminijinom cjelovu, o ųezinom zagrlaju i jućerašňem plesu. Snijevao je, gdje uz Erminiju sa Pinćijeve gradine promatra divnu panoramu na vedrom nebu sunca na zapadu, al nekakva krvava rumen na istoćnom obzorju kao da je smućivala ųihovu dušu. Kasno je Alfred toga jutra ustao, bio je pod pritiskom sinoćnijeh osjećaja. On je sada još jaće usplamtio za Erminijom: ona bijaše jedina ųegova misao, jedina ųegova ųela i uzdišanje. Ona mu se je sada prikazivala mnogo lepšom i draųesnijom.

V.

Na vedrom nebu ųegove sreće treptio je ipak jedan oblaćak, od kojega bi se po kad što ųegovo umno ćelo lako namraćilo; glava bi mu klonula, a iz prsi izvinuo bi mu se dubok uzdah. On je znao, da Erminija pripada aristokrackomu staleųu, i da stari grof ne će nikako dozvoliti, da lijepa Erminija pođe za siromašna profesora. Alfred je katkad znao i Erminiji ovo primjetiti.

Spomeni se, Alfrede, ona bi mu na to kazala, da je u lućkom ųivotu sve voľa; dok je ona jaka, ne ćeš podleći tako lako ni krućoj sudbini, jer ćovjek svojom voľom stvara i svoju

Y
H
И
В
E
P
З
И
T
E
T
C
K
A
B
И
B
Л
И
О
T
E
K
A

sudbinu; a ako pogine, onda gine slavno sa grančicom lovorike u ruci. U mene je vođa jaka, nema sile, koja bi mi se znala nametnuti.

Ova bi izjava bila donekle Alfredovo sree umirila, da nije nadošla druga okolnost, koja ga je potpuno porazila.

Nakon malo dana iza plesa, Alfred primi Erminijino pismo, u kome ga moli, da bi se svakako sutra jutrom u deset sati našao na Apijevoj cesti.

Upravo je deset sati odbilo na Pavlovoj bazilici, kad se Alfred i Erminija sastadoše u blizini Sebastijanovijeh katakomba. Bili su sami, niko ih nije opazio. Erminija je bila sva blijeda u licu.

Šta se dogodilo?

Stari grof bio je obaviješten, da se njegova kćerka noćno sastaje s Alfredom na Pinčijevom šetalištu. Grofa ova vijest vrlo uznemiri i on zabrani Erminiji, da se odsele vozi ili šeta Pinčijevijem parkom. Erminija je došla, da o tom Alfreda obavijesti.

Vijest, koju je danas od ņe čuo, vrlo je nemilo dirnula Alfreda. Bio je sav pokuņen i jadan, plakalo mu je sree od boli.

Ne žalosti se, Alfrede! tješila ga Erminija i sama neutješna. Ah, ne govori mi ništa! — izmahnu Alfred rukama. To je užasna, nepodnosljiva muka za me. Kad nije inače... budimo zadovoljni, da se možemo vidjeti, . . . progovoriti kad i kad jedno s drugim nekoliko milijeh riječi.

Ah, ta i meni je teško, da svisnem . . . reče Erminija. . . jer kada bi ste Vi bili u blizini na sve bi zaboravila, osjećala bi se blaženom. A što ću sada? Ne ostaje mi drugo, nego samo da Vas vidim i primiti dvije riječi napisane. Hvala bogu, ja ću se i tako zadovoljiti.

Sada je mjera zatomljenog osjećaja prevršila i Erminija brznu u plač.

Mnogo je Alfreda truda stajalo, dok ju je umirio.

Ľudi sude samo po onom, što vide. Nije moguće inače. Ali kad bi sve znali, kao što znadem ja, možda bi blaže o meni sudili, nego li što sada o meni sude. . . . kazivala je Erminija.

Prošlo je bilo deset dana od ove prve oluje. Alfred je malo koji put kroz ovo vrijeme vidio Erminiju. Bilo mu je, kao

da će svisnuti od boli, ili pamet izgubiti. Ne, bez ņe ne bi mogao da živi! To je duboko osjećao u svojoj duši, o tom je bio uvjeren. — Jednog jutra upravo kad se spravljao da će u školu, primi ponovno Erminijino pismo; ņegovo se je čelo namah razvedrilo. Ona mu je javljala, da je ipak našla tajno i prikladno mjesto, gdje bi se ņih dvoje moglo sastajati, a da ne budu od drugog opaženi. On bi morao noću u 11 sati doći sa desne strane ņezine gradine, a ona bi mu malena vratašca otvorila i uvela ga u malenu šumicu gradine, nije bilo pogibli da ih ko vidi, jer je u taj sat svak spavao u palači grofa Canelli. — Alfred vas radostan lati se pera, napisa joj pismo odobravajuć i pristajuć uz ņezin predlog. — Boļi su i takovi sastanci, nego nikakovi. Mogli su se dajbudi vidjeti, stisnuti ruke, progovoriti koju milu riječ. — Sve to bijaše među ņima ugovoreno i s tim su se morali zadovoljiti, dok se ne desi boļa prilika. A Erminija je odlučila, da ne će na javu iznositi svoj ljubavni snošaj. Možda će tada i svijet preštati o tom govoriti, a možda će i ņezini roditelji boļe o ņoj misliti.

Palača grofa Canelli nalazila se je izvan narodnijeh vratā, osamljena od drugijeh zgrada, a zaokružena prostranom šumicom i raskošnom gradinom. Tu bi se Alfred i Ivan sastajali, a da ih niko ne bi opazio. U večer nikome nije na um palo, u tako kasno doba noći, da amo zade. Kroz malo vremena oni se razabraše od prve neugodnosti, a ņihova su srca pod srebrnom mjesečnom sjenom sve jače, sve živļe kucala.

Razdragani miļem gradine u cvijetu, plandovahu ljubovnici, sretni i blaženi pod sjenom raskošne palače, kraj čarobnog žamora vodometā, sred žive vesele rimske prirode. Pred ņima su evale zlatne naranče i bijeli liļan, rumena ruža i šareni karanfil. Tu listala lovorika i mistična oleandra; a sa obližņe terase, na kojoj je stajala sjenica rumenijeh ruža, a u dnu sjenice kameni kip božice Flore, mogao si motrit vječni grad sa sto sjajnijeh kubetā, sa sto divnijeh palačā, a podale mutni Tibar zarubļen zelenijem gajevima i bijelijem vilama. Ljubav je napuņala ņihove duše, razna čuvstva borahu se u ņihovijem srcima. Sjedah u jedno spram drugoga držeći se za obje ruke, a Alfred bi se zagledao sav blažen u ņezine sjajne oči. Ona bi porumeņela otimļući se ņežno ņegovomu zagrljaju. To bijahu

dvije zagrljene duše, koje plovlahu čistijem svemirom poput dviju sjajnijeh i svijetlijeh zvijezdâ.

Erminija se je osobito lutila na razna bezimena pisma, koja su joj gotovo svagdano stizala, u kojijem joj se je u naj ernijem šarama predstavljalo Alfreda. Alfred je uvjeravaše, da se ne smije osvrutati na takova pisma.

Oh, saznaću već, ko mi ovo piše! kazivala bi lutito krasna i zalubljena Erminija. To joj je i pošlo za rukom. Ona je namah u početku posumnâla na dvoličnu svoju prijateljicu Matildu Volpi, a u zadnem takovom pismu prepoznala je nezine prstiee. Tome se nije čudila, jer je znala, da Volpica pripada onoj kategoriji ženskih usidjelica, koje nenavidnijem okom promatraju sreću svojijeh drugarica.

Bila je bacila oko na Alfreda, ali ju je on nastojao odbiti. Je li dakle čudo, da je nenavidnijem okom pratila ljubav među Alfredom i Erminijom?

Jednog jutra Alfred ju je sreo pred Petrovom crkvom i strogo je ukorio, Erminija je bila time vrlo zadovoljna, a nezino bi se srce bilo smirilo, da nije nešto nadošlo, što ju je moralo do dna duše uznemiriti i ožalostiti.

VI.

Erminija je bila vrlo krasna djevojčica, i bilo ih je dosta, koji su za nom uzdisali i otimali se o nezinu ljubav, ali nijedan izvan Alfreda ne bijaše kadar predobiti lijepu Erminiju, dapače ni oni, koji su joj uz srce i ruku nudali. Među ovijem je bio i natporučnik barun Locatelli, koji se od nekog vremena bijaše nastavio, da bi Erminiju za sebe predobio. Znao je, da ga Erminija prezire, ali nije za to mario; znao je, da će u tom stalno uspjeti sa starijem grofom, koji je težio za aristokratskijem svezama.

Jednoga dana on pozva grofa u svoj stan i zaprosi Erminijinu ruku. Grofu se je natporučnik vrlo svidao, i obećao mu je, da će mu nastojati udovoliti, ali da se prije mora propitati o čuvstvima svoje kćeri.

Jednoga dana stari grof dade sazvati u svoj kabinet Erminiju i potanko joj saopći svoju nakanu.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Erminija nijemo pogleda oca, zastrvši ogrnačem suzno svoje lice. Bijaše joj vrlo teško na sreću. Bol i jarost uskipješe u isti čas u nezinoj duši. Bila je blijeda u licu, kao da je iz groba ustala.

Ne, oče, ja ne ljubim natporučnika, ne mogu njegovom ženom postati; — ja ljubim Alfreda, — od jednom progovori Erminija, približivši se k stolici, na koju teško uzdahnuv sjede.

Čuvši grof ove riječi, bilo mu je kao da ga je muha ošinula. Riječ ga izdala, a misao obumrla u nemu, lice mu je gorjelo od velikog gneva.

Ukorivši oštro Erminiju, zabrani joj svaki doticaj s Alfredom, ostajući pri svojoj nakani, da mora što prije postati vjerenicom natporučnika. Erminija je bila sva poražena očevom odlukom. Sav nezina ponos uzbunio se proti tome, a opet je osjećala strašnu bol, što joj se hoće slatku nezinu prvu ljubav oteti, pogaziti, uništiti.

Udalivši se iz očeve sobe, namah se lati pera i napisa Alfredu podule pismo, u kom mu ispriča cio događaj — zaključivši ga, ako ikako može da je spasi, jer inače da će postradati; a te večeri neka bi se svakako u 11 sati našao u nezinoj gradini.

Primivši Alfred pismo, bilo mu je tužno kao samotnome putniku, kad vidi, gdje je večerće rumenilo ugasnulo na oblačima, što su nebom zaplovili i mrak se hvata, a on ostaje sam na dugoj cesti. Prošlost, sva njegova prošlost kao da se utočila protiv njegove sreće. Osjećao je tragičnost cijele svoje ljubavi.

Iščekivao je, da se smrkne, jedanaest sati da odbije, da se može s Erminijom sastati.

Erminija ga je te večeri sa napetošću čekala, okrenuta licem prama malenome ulazu. Imala je na sebi opravu od lake, svijetlo-lubičaste svile, bez stezala. Bila je gologlava, a na nogama nosila je vezene bijele cipelice. Za nekoliko časaka Alfred zamaknu unutra. Kako se zgledaše, padoše jedno drugom u naručaj. Gledajući ih nijeme, zagrljene, mislio bi, da ginu sa ovoga svijeta; ali duboki uzdasi, koji im se na časove otimalu iz dna grudi, i grčevito stezanje u dušniku odavahu silnu njihovu bol. Počute, kako bi najbolje i njoj i nemu bilo, da ih smrt prigrlji

na hladne grudi svoje. U toj silnoj boli nadu se oboje žagrili da da nijesu za to ni znali. Nihove se usne sklope u dugu, dugu cjelovu. Taj je cjelov splela zajednička bol, koja ih je oklopila svojom težinom i koja je cjelov rosila suzom za suzom. Nakon poduleg muka razgali Erminija svoje sree, veleći, da joj je sav život ogorčen, da se nezina tuga ne da opisati. Oh, kako sam nesretna, kako sam nesretna! — kazivala je Erminija, a pri tom bi se hvatala za glavu, stiskala ručice na čelo i stala jecati. Dok je tako govorila, debele su suze kapale nezinjim licem.

Od jednom će Alfred, kao da se je otesao svoje boli: umiri se, Erminijo, ja ću te znati osloboditi takovijeh muka. Sudbina nas progoni, ali će konačno ipak pravda pobijediti.

Privine je k svojijem grudima, utisnu joj cjelov svojijeh usana, i on se te večeri žalosna srea odijeli od Erminije.

Erminija je jedva došla do svojijeh odajâ i bacila se u naslonâč svoje sobe. — Bože! Bože! Ah zašto se proti meni sve splelo i urotilo? — suznijem očima uskliknu. Ruke joj klonuše u krilo, pusti glavu natraške, snijevala je o minulijem danima, o prvome cvijetu, o prvoj pjesmi, o prvome Alfredovome cjelovu.

VII.

Natporučnik barun Locatelli bio je čovjek srednjega stasa, svijetlo-žute kose i modrijeh očiju. On je tek slabijem uspjehom svršio vojnički zavod, a kao časnik nije pokazivao ni osobita mara za službu, niti za obrazovanost u vojnoj struci. Kartao se je, trošio silne novce i bio silno dužan. Hlepio je za bogatom ženidbenom svezom. Jednom je oblijetao oko lijepe kćerke nekog bogatoga Amerikanca, nu odbivši ga ona, baci oko na groficu Erminiju. Znao je, da bi mu bogati miraz lijepe grofice — dobro došao. Već od nekoliko vremena poznavâo je staroga grofa, a ovaj bi ga češće pozvao i na domaće zabave.

Erminija se je rezervirano prama nemu uvijek ponašala, poznavajući ga kao čovjeka lakoumna i nikakove naobrazbe. Mnogo puta znala se je sa zabave udaliti, samo da joj se ne desi prilika s nime govoriti.

U Alfredu je našla svoj ideal, bila je uvjerena, da bi uz njegovu nežno i plemenito srce mogla biti sretna. Za to joj se je vrlo svidao, bila je spravna sve pregorjeti, pa i poginuti, samo da njegovom postane.

Je li dakle čudo, da ju je do dna duše porazila očeva odluka? Ona se je ipak nadala, da će roditelji popustiti.

Stari grof oklijevao je barunu Locatelli dati konačnu izjavu, a ovaj se je namah dosjetio o čemu se radi. — Tješio se je ipak, da će svladati nežno Erminijino srce. S Alfredom je mislio, da će lako obračunati.

Jednog dana izašavši Erminija na dvor, da opravi neke poslove, slučajno se susrete na španjolskome trgu s Alfredom. Zajedno zaokrenuše u obližnju ulicu, dok ih je straga zastopice pratio barun Locatelli, promatrajući svaki njihov korak. Opaživši Alfred takovu bezobraznost, približi se natporučniku i vas pun opravdanoga gnjeva, zapovjedi mu, da se odaleči; inače bi bio prisiljen pozvati redare, da ga u uludnosti pouče.

Razjaren na te riječi, natporučnik zatraži od Alfreda zadovolštinu, ali kad mu ovaj odvrati: da ne poznaje već samo vitešku zadovolštinu, — on se udaši.

Sutradan natporučnik posla Alfredu svjedoke, da bi ili uvrijedu opozvao, ili se viteški ogledao.

Alfred odabra drugo.

Netom je grof Ivan Donelli dočuo za Alfredovu nezgodu, nastojao ga je sklonuti, da se stvar izravna mirnijem putem, — ali bez uspjeha.

Erminija je bila kao izvan sebe. Znala je, da je ona tome dala povoda i krv da će se proliti, a možda žrtvom postati Alfred; šta bi ona bez nega? Kako će svijet o njoj suditi? — Napisa Alfredu pismo, u kojem ga je zaključala, da bi od takove nakane odustao, predstavljajući mu pred oči kako se megdan protivi svakome zakonu i kako bi on mogao lako nastradati. Sve je bilo uzaludno. Alfred je ostao nepomičan.

Zaslijepjen Erminijinom ljubavi, morao je birati: smrt ili nežino srce. Znao je, da je barun svemu tomu kriv i htio ga se je na svaki način trsiti.

Večer prije megdana, Alfred se je htio oprostiti s Erminijom. Erminija ga je po običaju iščekivala u svojoj gradini.

Bila je sva blijeda u licu, a suza za suzom tekla je iz ņezinih očiju. Znala je, da bi joj to mogao biti zadni Alfredov polubac; slutila je, da bi ņegovo plemenito sree moglo lako sutra prestati kucati. I pusti niz ramena svoje lijepe pletenice, koje su zlatnom šarom otsijevale pod mjesečevijem svijetlom, a bijelijem rupcem pokri zaplakano lice.

Alfred je hodio naglo, noge su mu drhtale, sree mu je naglo kucalo, bio je vas uzbuņen, a mogao si mu opaziti i dvije debele suze na licu. Išao je, da dade možda zadni pozdrav, da utisne zadni cjelov dragoj Erminiji.

Netom ga spazi Erminija, baci mu se pred noge, suznijem očima i drhtavijem glasom zamoli ga, da bi od megdana odustao.

Alfred, i ako dirnut ņezinijem riječima, ipak se nije dao skloniti; već ju privine k svojijem grudima, utisnu joj dubok cjelov i vas tronut progovori: „Zbogom, Erminijo, panem li žrtvom nesudene ljubavi, pohodi moj grob u kome će ginuti ovo živo sree, koje te je tako žarko ljubilo. Oškropi suzama uvenulo evijeće, što no će oko ņega rasti, biće melem rastuženom i plemenitom tvojemu sree. Drugi će uz tebe sretan biti, al' u tvojoj sreći spomeni se prvog evijeta, prve pjesme, prvoga našega zagrlaja . . . zbogom, Erminijo.“

Erminija ga prekine . . . „Ne, Alfrede, ja ne ću sretna biti. Tebe sam samoga ljubila, izvan tebe moje sree ne poznaje ljubavi. Zadesi li te nesreća, paneš li žrtvom svoje ljubavi, nad tvoijem grobom suze ću lijevati, priroda će za mene mrtva biti, a pod mramornu ploču, koja će te kriti, zakopaću i svoje sree.“

Tek što je Erminija izgovorila ove zadne riječi, pane u nesvjesticu.

Mnogo se je htjelo dok ju je Alfred k sebi povratio. Tješio ju je, da se ipak nada u pravdu, koja mora pobijediti.

Ponoć je odbila, kad se je Alfred stisnuvši ņezinu desnicu od ņe odijelio.

Povrativši se Alfred kući, nije mu se dalo usnuti. Napisa podule pismo Erminiji, a u elegantnu kutijicu položi srebrno sree, koje mu ona bijaše darovala prigodom prvog ņihovog sastanka na Pinčiju, a uz sree postavi i svoju sliku. To joj se je moralo predati u slučaju ņegove smrti. U pismu je

tražio od nje oprost radi raznijeh neugodnosti, što no ih je kroz vrijeme pretrpjela, i završi ovako: Erminijo, ja sam poginuo, jer sam te žarko ljubio. Spomiñi se mrtva, kao što si ljubila živa tvojega Alfreda. Ovo srce ja ti povraćam, neka ti bude svetom uspomenom negdašnje naše ljubavi.

VIII.

Jutrom oko sedmoga sata hrlile su rimskim „*Corsom*“ dvije elegantne kočije i zaustavile se pred raskošnom „*Villa Borghese*“. — U prvoj se je kočiji nalazio barun Locatelli sa dva svoja prijatelja i jednjem doktorom. U drugoj se je vozio profesor Alfred Mancini i grof Ivan Donelli u pratnji također svojega doktora i jednog drugog prijatelja. Grof Ivan Donelli nosio je pod pazuhom oštre mačeve omotane u ernom platnu. Kad se stranke susretoše, pozdraviše se međusobno ne progovorivši jedne riječi. Alfred je bio vrlo blijed u licu, ruke su mu se tresle, dok je barun izgledao vas veseo i živo se razgovarao sa svojijem doktorom. Svjedoci se udališe i podoše potražiti shodno mjesto, gdje bi se mogao svršiti megdan, a da ih niko ne opazi. Nakon malo vremena oni se povratiše i zajedno se sa strankama zaputiše uz sami gradski zid, zaustavivši se na ravni prama Pinčijevom parku. Tu je bilo mjesto određeno megdanu.

Stranke svukoše gornje hačine i mačeve omjeriše. Nakon dva časka borba je započela: mačevi se prekrstiše. Namah u početku barun i Alfred probljediše. Alfred se je branio izvanrednom vještinom. U prvome je okršaju zadobio malenu ozledu na licu, ali mu to ipak nije smetalo da prosljedi borbu. Barun Locatelli voljan usmrtiti svojega protivnika, bijesno se je borio, služeći se raznijem lukavštinama viteškoga okršaja. Megdan je trajao punijeh deset časaka, studen znoj obli svjedoke, a njihovo je srce naglo kuealo.

O jednom natporučnik probljedi, povuče se natrag, spusti mač, približi ruke k prsima i strovaļujuć se krvlju obliven na zemlju, bolno zamuca: — poginuo sam.

Svjedoci se približiše, podigoše ga sa zemlje, ali barun već je bio mrtav. Alfredov mu je mač zadao upravni bod u prsi, poznat pod imenom *Jean-Louis*.

Smrtan znoj oblije Alfredovo čelo kad spazi mrtvo tijelo svojega protivnika, a debele suze spustiše se sa njegovoga lica. Bio bi se srušio, da ga prijatelji ne prihvatiše i u kočiju postaviše, koja izvanrednom brzinom odjuri k njegovome stanu.

Čuvši Erminija, da je natporučnik poginuo, stade gorko plakati. Žalila je za nemilom smrti mladoga baruna, ne jer ga je ljubila, već jer se je krivom smatrala prolivene krvi. Ali nakon malo vremena ona se smiri, vrlo ju je veselilo da je Alfred nezleđen ostao.

Alfred se ipak nije dao smiriti, sad je spoznao da je zlo uradio. Pred njegovom savjesti ležalo je mrtvo tijelo njegovog protivnika, mira niti u snu nije imao.

U takovom položaju nije mu drugo ostajalo, već da traži premještaj.

Nakon mjesec dana, dobio je premještaj za bolońsko sve-naučište.

Teško mu se je bilo od Erminije rastati, ali su tako zahtijevale njegove prilike. — I Alfred je iz Rima otputovao.

Erminija je i prije za Alfredom uzdisala, ali sada je osjetila, da je nezina udes svezan s njegovijem.

Za nekoliko dana, nakon Alfredova polaska, Erminija nije općila sa svojijem roditeljima, već je znala po cijele dane sprovesti sama u svojoj sobi plaćući. Roditelji je bijahu uvrijedili u onom, što joj je najmilije bilo. Ona je Alfreda ljubila svom dušom svojom, mislila je, da ga ne bi mogla nikako ostaviti, voljela bi umrijeti, nego bez néga živjeti. A kako je nezino srec trpjelo, kako ju je bolelo, što je on tako nesretan!

Sad kad ga je morala ostaviti, osjećala je, kako ga ne bi nikada pregorjeti mogla. Šta joj je sav svijet bez njegove ljubavi, pa još traže od ne, da se odreče toga užitka! — Nikada!

Ona je znala čitave dane sjedjeti u svojoj sobi poniknute glave i skrštenijeh rukâ. Samo katkad sinula bi joj suza u oko, samo katkad izvadila bi Alfredove pjesme, čitala ih, poljubila i suzama orosila, a onda opet zanijemila, kao da na javi snijeva. — Sve oko mene gine i vene, a ja ostajem sama na svijetu kao samotno, suho drvo u pustińi. Zašto me bolest nije skončala? — znala bi u očajnu uskliknuti Erminija.

I Alfredu nije bilo bole. Kao što slijepac nekom razbludom o sunčanome svijetlu saña, predstavljajući ga sebi to lepšijem, čim ga gušći mrak obastire, tako je i pred Alfredovom dušom neprestano lebdila Erminijina slika, a ta andeoska slika uspiñala se je u ñegovoj mašti sve većma do neke idealne lepote, čim ga je dali prostor od ñe dijelio, i čim je više dana proticalo, od kako ju je zadñega puta u Rimu vidio bio. U snu bi mu se ona prekazala obasjana onom istom divnom lepotom, kojom mu je zadñi put zasjala bila, prije no što ju je oteo prostor beskrajnome čeznuću ñegova srca.

Nakon malo vremena, Alfred dobi od Erminije pismo. Potpis je na listu glasio: „Tvoja Erminija“. Bio je vas razdragan, pročitavši te dvije riječi, s kojijeh nije mogao dugo da skine oči.

Dakle se ipak osjeća i naziva mojom! govoraše sam u sebi Alfred. Kako mu je to godilo . . . Siromah! . . . Bio je tako s malijem zadovoljan i sretan.

A i Erminiju bi obradovalo Alfredovo pismo, i kad bi bila na osami povadila bi ga i pritiskala bi ga na svoje srce. Zadñe ñegovo pismo glasilo je: „Erminijo, Ermijo, ja te ljubim i sto puta ljubim. U tom ću ustrajati do smrti. U noći o tebi snijevam. Misli na me, snijevaj o meni i biću sretan. Lubi me, lubi, kao što tebe lubi tvoj Alfred. Tvoja je uspomena naj draža mojemu sreću“.

IX.

Prošlo je bilo nekoliko vremena, a da Alfred nije dobio od Erminije pismo, i to ga je vrlo žalostilo. Nije znao kome bi se obratio, da bi se obavijestio o uzroku ñezinoga muka. — Čekao je i čekao, ali sve je bilo uzaludno. Jednoga dana, svladan neodoljivijem ljubavnijem čuvstvom, lati se pera i napisa dugo pismo svojemu prijatelju grofu Ivanu Donelli, da bi doznao što se je s Erminijom zbililo. Nakon tri dana Alfred je dobio od Ivana podule pismo, u kome mu je javlao, da se je Erminija zaklonila u samostan, a mjesto da je svakome tajna.

Šta se je s Erminijom dogodilo, kakova se je promjena zbilila u plemenitom ñezinom sreću?

Netom je Alfred oputovao iz Rima, Erminija je odmah osjetila tegotu svojega položaja. Nakon megdana, u kome je nesretno dovršio barun Locatelli, ona je spoznala, da se je velik jaz rastvorio među Alfredom i nežinijem roditeljima; a ovi da ne će nikako sada dopustiti, da ona Alfredu pokloni svoje sreće. Sve nežine molbe, sve suze bile su uzaludne. Stari je grof poput stanca kamena otvrdnut ostao, nije se znao ganuti na boli svoje kćeri.

Erminija je ipak žarko Alfreda ljubila, nému se je na ljubav i zaklela.

U takovom položaju nije joj ostajalo drugo, već da pregori svoju mladost, svoje osjećaje i kucaje svojega srca, te se zatvori među studene zidine jednoga samostana.

Nezinoj su se namjeri roditelji protivili, ali bez uspjeha; nežina je odluka bila čvrsta.

Uvidjevši roditelji, da je uzaludan svaki pokušaj, da odvrte Erminiju od takove nakane, bili su prisiljeni popustiti; i Erminija, ta ruža u naj boljem svojem razvitku, preseli se bolnijem srećem među zidine samostana, da zakopa žive kucaje svojega srca — žalost neutoljene ljubavi.

Ova se je vijest jako dojmila Alfreda. Neka mračna ozbilnost pojavi se na nému, ni u snu nije bilo oko négovijeh usta smijeha, stiskao ih je kao da su od gvožđa, gledao je preda se kao kip od kamena; samo za tihe noći znao je plakati. — Nežina slika živjela je jednako u nému, ali toplotu nežinoga života, nežinoga srca ne mogaše već počutjeti u sebi. Često bi uzdisao od boli, jecao bi suhijem plaćem bez suzâ. On je osjećao, kolika je žrtva ovakovijeh maštaña, koja su mogla imati po ñ pogubnijeh posledica — ali nije ih se mogao otresti. On im se vraćao kao leptir svijetlu, na kojemu je već opržio jedno krilo. Alfred bi češće nijemo gledao Erminijinu sliku, koju je držao u pozlaćenoj oplati na stolu, sjetio bi se minulijeh sretnijeh dana, svoje ljubavi, oči bi mu se ovlažile, a srećem bi mu se stala slijevati tuga i bol. Spomiñao se je negdašnje idilske sreće, kad bi mu sreće uzdrhtalo u slatkoj nadi, da će Erminija négovom postati. Oh, kako mu brzo utonuše te slatke nade, kako mu se brzo naoblači nebo snijevane sreće!

Bože! Bože! kako bi je rado vidio, znao je u svojoj boli kazati Alfred, samo da bi mogao još jedan put čuti nezine riječ, pogledati u one mile nezine oči, da vidim, ljubi li me. Grudi bi mu se uzbibale jako, silovito, pokrio bi lice objema rukama, a kroz prste bi mu provrvjele krupne, vrele suze.

Samo da ubije svoju sjetu, zabavljao se je u raznijem društvima, kušao je ljubakati, ali to je trajalo za kratko vrijeme. Sve mu bijaše dosadno, što bi god počeo i radio. Melanholija je sve više otimala maħa u njegovoj duši. On više nije rado sa nikijem se razgovarao. Po vas dan sjedio bi za stolom i čitao. Nikako nije mogao pojmiti, kako Erminijina ljubav prama ņemu koja je bila jedan od naj bitnijih dijelova nezine duše; kako je moguće da je ta ljubav sada mogla prestati, kano od jedaređvihrom odlomljena grana. On toga nije mogao shvatiti, već kad bi stao o tome misliti, kada bi mu se poredali pred očima svi slatki proživljeni časovi, sve slatke prošapćane riječi, svi topli uzdasi sreće i zadovoljstva, obuhvatila bi ga neiskazana tuga. Mrazna grozota vječnoga odijeleña sa bićem, koje je sa ņegovijem bilo sraslo, stopilo se u jedno, pucala bi mu pred očima kano jaz smrti, a ņegova unutrašñost pričĩnala mu se je kao pole, čija se je površina zgrćila; mrazom i ledom vrh uvela evijeća i pogažene trave.

Htio je odmah pohrliti u Rim, potražiti Erminiju, izvesti je iz samostana i zamoliti je da učini kraj ņegovijem mukama.

Jednoga dana svladan melanholijom svojega sreća, zahvali se na profesorskoj službi, a sutra dan brzijem vozom dohrla u Rim.

Prva mu je misao bila potražiti grofa Ivana Donelli, jedino biće, koje će razumjeti ņegove suze i dijeliti žalost ņegovu; od ņega se je nadao štogod i o Erminiji saznati.

Kad se prijatelji ugledaše padoše jedno drugom u naručaj, a debele suze oylažiše im lice. Alfred je plakao kao maleno dijete, a Ivanu je srce od boli pucalo, opazivši prijatelja u takovome stanju. ņegovo negdašnje, bijelo lice, ružičastijem crvenilom zaštrapano, prekrivala je žuta koprena, teško je disao, a prsi mu je morio suh kašal. Bio se je sasvijem poharao.

Odmah je Alfred Ivana za Erminiju propitao, ali mu on nije znao drugo kazati već da je pošla u samostan.

Alfred izgubi i zadnu nadu, da će Erminiju vidjeti.

Ivan ga je uzalud nastojao utješiti; Alfred je gorko plakaо. — Lutao bi gradom, da mu odlane, češće bi se stvorio i pred Erminijinim stanom, zagledao bi se u nezine prozore, ali Erminije na prozoru nije bilo.

X.

Bilo je jednog lijepog letnog dana. Ptice su već cvrkutale po granama, priroda je odisala tihom ljubavi, drhtala je opojena rosnijem ljubavnijem srhom; Alfred je slazio sa Pinčijeva parka, ispod kojega se je uzdigao malen brežulak „*Trinità dei Monti*“. Tu se već od starijih vremena nalazi malena lijepa crkvice s elegantnijem dumańskim manastirом.

Alfred, svladan nekijem tajnijem čuvstvom, uđe u crkvu da se Bogu pomoli.

Dumne su se nalazile u koru, a odjek nežnoga njihovoga pjeva crkvom se je razlijegao i nekijem mističnijem čuvstvom zaokuplao bolnu ljudsku dušu. I Alfredovo je sree zadrhtalo.

Kad od jednom Alfred vas problijedi, teško je disao, sree mu je naglo kucalo kao da će iz prsi iskočiti. K' nemu su dopirali nežni akordi lijepog ženskog glasa, kao ispovijest naj nežnijih čuvstava.

On prepozna Erminijin glas, a iz grudi vinu mu se dubok uzdah: Erminijo! Erminijo!

Ali se napokon svladao, izade brzo na dvor, pokuca na obližna vrata vratarice i vas tronut upita: da li se u samostanu nalazi grofica Erminija Canelli. Kad mu ova to potvrdi, umoli je, da bi mu bilo dozvoljeno s nom progovoriti, prikazujući se kao da je s Erminijom u svojti.

— Vrtarica namah javi starješinici, a ova Erminiji dozvoli da posjeti Alfreda u govornici.

Erminija ne sluteći da je Alfred čeka, zaputi se u govornicu.

Oh, kako je klonula! Nestalo svježosti i živosti iz toga bića. Samo oči, lijepe Erminijine oči, još su nekadašne, krasne i očajne, ali i njihov plamen nije više onaj stari; izražavale su neki izraz sućuti i smilovańa.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Opazivši Erminija Alfreda lecne se, u prvi mah probljedi, učini korak bliže k nemu i progovori: Oh, Alfrede, zašto si došao; ti si me ljubio . . . i ja sam ljubila tebe . . . ali nije nam bilo sudeno, da budemo svoji. Kad nijesmo mogli steći sreću na ovome svijetu, ne gubimo je bar na drugome.

Došao sam, vas tronut reče Alfred, da te vidim, još jedanput vidim . . . Silna čuvstva uzvaljala se njegovom dušom i nije mogao da se sabere.

Sve je uništeno, sve je izgubljeno. Nema nade, nema ufa-
na. Zaboravi, Alfrede, na mene, na sve, što bijaše među nama; to je sve, što te moli i što želi od tebe Erminija . . . Oh, kako smo se ljubili . . . Pa gle . . . Erminija ne dovrši, nego zatisne lice u rubac, jer su joj jače navrele na oči suze.

Erminijo, ja sam nesretan. Ja sam te ljubio, ja te još i sada ljubim! — reče živo Alfred. — Spasi me, ljubi me, učini kraj mojijem mukama! — zakliñaše je Alfred, približivši zaplakano lice nežinome srcu.

Budi sretan i zadovoljan do kraja svoga, Alfrede, jer tvoja sreća biće mojijem ranama naj slađi lijek.

Ja ne ću biti sretan, reče Alfred, jer se nije rodila žena, koja bi u mom bolnom srcu tvoje mjesto ikada zauzeti mogla! Ja ću poginuti.

Né, Alfrede, nadostavi Erminija, ti si mlad i krepak. Svaka rana zacijeli po vremenu, svaka se teška bolest preboli. Ti moraš živjeti.

Živjeti! Ja ne živem, ja brojim samo dane. Erminijo, Erminijo, da ti je spoznati očajnu borbu mojega srca, da ti je prebrojiti sve one grke suze, koje za nespavanijeh noći padaju na moje uzglavlje, oh onda bi istom oćutjela, koliko te ljubim. Pokri Alfred rukama lice, a muklo jecaće prodiraše iz njegovijeh grudi. — Moje je srce otupilo — nakon malo nastavi — u nemu ne će biti nikada više ljubavi, nikada, Erminijo. Moje je srce raka, u kojoj je tvoje ime zakopano. Biće mi vazda utjehom, da diše stvor na svijetu, koji je u svojem srcu nosio ljubav prama meni, da jedan dio boli, koja mi teško pritište dušu, pada i na tvoje srce.

Alfrede, na to će Erminija, Vi sebi morate naći srce, koje će Vas iskreno ljubiti, Vaša plemenita duša to zaslužuje. Za

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

mene je ljubav mrtva, a šta će Vam uvenula ruža i u naj bolem svojem naponu? Ti si mlad, Alfred, tebi će ponovno zasjati ono toplo, veličanstveno nebesko sunce, koje svijetli gore na modrom svodu i napuina nadom klonulo, tjeskobno ljudsko sree. Zbogom.

Alfred poljubivši Erminijinu ruku, teško je disao, ruke su mu se tresle, čelo mu se naglo znojilo. Pritisne rukom sree, uzdahne, svrne ponovno okom u dugi hodnik kamo se Erminija gubila u sivom mraku; nezin se vitki stas razabirao sve maće i maće u dugom hodniku, Alfred ju gledaše stojeći na istome mjestu. Negove oči probijahu mrak, raširene i vlažne.

Erminija napokon iščezne. Alfred dohvativši klobuk naglo izade.

XI.

Nebo bijaše vedro, zvijezde trepetahu, iskreći se živo po modrom svodu, a pun je mjesec sipao svoj tihi sjaj nad Rimom i prekrasnom rimskom okolicom. Rimska se je kampanija gubila preko Tibra u srebrnom moru mjesečinom protkane noći.

Alfred je brzijem korakom prolazio „*Corsom*“ i vraćao se svome stanu.

Nije mario niti za raskošne toalete rimskih krasotića, niti za mjesečinu, što je zlato svoje nad Rimom sipala. Skutrio se, zamislio se, a duh njegov bog zna za čijem se je zanio. U takovome stanju došao je upravo pred zgradu Parlamenta, kad ga neko otrag za ruku pograbi.

Alfred se okrenu i prepozna svojega prijateļa grofa Ivana Donelli. Ispriča mu cio večerašni događaj. Ivan je bio do suzâ ganut.

Prijatelj da ga rastrese zamoli ga, da dode u teatar. Alfred se je opirao, ali napokon popusti, i oni se zajedno zaputiše put narodnog teatra.

Dovršila se je ouvertura, svršio i prvi čin, a Alfred nije ništa čuo ni vidio. Negova je mašta bila pod pritiskom večer-
negâ doživljaja. Izvadala se je Verdijeva „*La forza del Destino*“.
— Drugi je čin sa nekom napetošću slušao, pričinalo mu se je da prisustvuje romanu svoga srea, ali si mu na licu mogao

opaziti veliku uzbuđenost. Sile su ga malo po malo ostavljale. U četvrtom činu, kad Leonora izreče one ganutljive riječi:

Pace, pace, mio Dio, cruda sventura
 M' astringe, ahimè, a languir;
 L' amai, gli è ver! . . . ma di beltà e valore
 Cotanto Iddio l' ornò,
 Che l' amo ancor, nè togliermi dal core
 L' immagine saprò.

Alfred se onesvijesti. Pričinilo mu se je da čuje Erminijine riječi, — i on pane skrštenijeh rukâ sa stolice.

Ivan mu namah priskoči u pomoć; pridignuvši ga sa poda izvede ga na dvor na svjež uzduh; postavi ga zatijem na kočiju i doprati do njegovog stana.

Alfred je jedva disao, a sulr kašal ga je neprestano morio. Ivan pošalje po liječnika, ali je bilo prekasno.

Sušica je svoju dovršila. Andio smrti već je lepršao svojijem krilima nad Alfredom; da prihvati njegovu nežnu dušu, tu nevinu žrtvu nesudene ljubavi i ponese u onaj drugi bolji svijet — gdje ljubav ne vene, a srce sve življe i življe kuca.

XII.

Lijep je vedar dan. Šest je sati već odbilo, a prostranom ulicom, koja vodi rimskom groblju „*Campo Verano*“ slijedio je veličanstven sprovod. Povorka je bila dugačka, osobito se je isticao mladi naraštaj u ernini odjeven.

Sjene visokijeh kuća zastrle su prostranu ulicu, a samo je jedna strana bila obasjana suncem. Pogrebna kola resili su razni vijenci svježeg i umjetnog cvijeća, a sredinom se je isticao jedan na kome je zlatnijem slovima otsijevalo „*al spirito gentil nei sogni miei*“. Mnogobrojni prijatelji nastojali su iskazati zadnju počast poletnom umu i plemenitome Alfredovom sreću.

Sunce je baš zapadalo, zadnji mu žuti traci obasjavahu drveće šumice, što se je prostirala iza velikoga groblja — kad se je narod sa groblja razišao. A nad Alfredovijem grobom sta-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Нјала је млада думна. Вреде, срдачне сузе стискале су се на њезине очи и плачући молила је. Била је сретна, што је могла плакати. Она је slutила, да под тиме каменом трухне среће, можда једино срце, које ју је љубило и које би је још љубило, да није престало кучати.

Сунце је било већ сминуло, дан је гаснуо, а бледило се сутона згућавало када се је Ерминија у самостан враћала, срвана тешком боли.

* * *

На два новембра, успоменом мртвијех, над мраморном плочом Алфредова гроба лежао је вијенац свјежег јесenskoga евијећа, бијелом врпцом привезан, на којој се је читало златнијем словима написано: „*Al spirito gentil nei sogni miei.*“

Ко је вијенац положио, чија руџика врпцу привезала?
Тажна

U Dubrovniku 5 Novembra 1902.

Мудре изреке.

1. Осоколи се! Много пута чељаде мисли да ће подлећ бригаама, али што се у вече чини тамно, то јутро сјајно расвијетли. Њемачка изрека.

2. Пук залута кад стане да говори о разлозима својијех мнијења; али ради разлога, које он није у стању да протумачи, његова су мишљења правија нег она мудраца или усавршеника. Као малој дјечи, Бог му је дао инстинкт истине. А, кад се на све промисли, наводи се да је, не само у питањима морала, суд множине бољи нег нај оштроумнија извођења паметнијех људи: него и односно на умјетност, свако од нас на сврху мора припознати, да су пучка мнијења боља нег наша.

Wizeva.

3. Пјесме душу у висину грабе,

Гдје се орб врх тимора криси,

А у бари ниској кврче жабе. Страхињић.

4. Догодиће се чудо, да човјек, и самијем природнијем силама, дође до истине. Свети Павло.

Društveni romani Viktora Iga.

(H. Merimée)

(Nastavak v. br. 16. „Srda“.)

II.

Igo, zato što je bio Igo, nije se ni malo mogao zadovoljiti time što bi nam dao jednu melodramatičnu priču, i morao je da u taj obični okvir feltonskoga romana unese malo supstancije. I on se tako bio upeo da postupi načinom kao što smo pomenuli naprijed, kako bi njegovo djelo bilo izraz socijalnijih idejâ. Vaša sada da vidimo koliko je ovdje pokazao uspjeha.

U tome što su intrige u tijem romanima neprestano rastle, ležala je jedna stvar koja je bila u isto vrijeme vrlina i mana, dobro i zlo. Dobro je bilo u tome što je Igo, time što je bio slobodan da dodaje novijeh peripetijâ koliko god hoće, mogao da nas vodi gdje hoće. Pošto radnja romana nije ničijem određena, ona se modificirala kako je htio pisac, i tako ovo potonje nalazi mogućnosti da nas prenosi iz jedne sredine u drugu. On nam tako pokazuje sliku potpunoga ljudskoga društva. U *Rabotnicima na moru* on nam prekaljuje oceanski narod, dobre i čestite mornare, i odmah do njih čudne stanovnike iz nečistijeh staništâ u Saint-Malo, smjele mlade te lude, ili kao protivnost od njih izmuzene starce koji svaki dan sunčaju svoj revmatizam na suncu slobodnijeh obalâ. U *Jadnicima* se uvodi citobar i upoznaje sa robijom i manastiirom, ruševinama i palatama, fabrikama i crkvama, krēmama i mehanama, koje nam naizmjenice otvaraja svoja vrata; šta više, da bismo pratili Fantinu, Igo nam polagano otvara i zastore na jednoj bludnoj kući. Za Iga je bilo dovoljno da o tijem stvarima ima samo malo pojma, pa da odmah otkrije sve tajne ovijeh mjestâ i ovijeh društava; nega nikada nije ometalo to što nije imao potpuno jasan plan, i ako je u tome pogledu radio kao da ga potpuno ima.

U toj beskrajnoj gipkosti intrige ima i jedno zlo. Intriga ušled pretjerane mlakosti, gubi svoje pravo značenje: ona ništa ne dokazuje ili ništa ne pokazuje. Ona samo dozvoljava piscu da

u svom romanu nabaca mnogo razliĉnijeh stvari, ali mu nimalo ne pomaže u tome da teza uspije. Intriga uzimlje svaki ĉas ono znaĉenje koje joj daje Igo, ali baš ona precizira i pokazuje toliko raznijeh stvari jednu za drugom, ili u fragmentima, da je nemoguće da zadržimo u glavi vrijednost i utisak cjeline.

Velika raznolikost i šarenilo slikâ, ali i nemogućnost ikakve teze, to vam je ono što u *Jadnicima* i *Rabotnicima na moru* proizlazi iz neizvjesnosti i šarenila intrige.

Što se tiĉe licâ u romanu, vidjeli smo da su ona rudimentarno prosta. Svako od njih nosi po jednu etiketu, i pokretaĉi koji diktiraju njihova akta, svode se svi na tu vrlinu ili manu koja je njihova živa inkarnacija. Od tuda dolazi što svako lice u Igovom romanu hoće da bude reprezentativno, i to samo za se, kao lice koje ima vrlinu ili manu koja je ispisana na njegovoj etiketi. I on nije više u romanu ĉovjek od krvi i mesa, on je sada samo ili vrlina ili porok obuĉen u živo tijelo, koje je živo opet samo zato da se može da umiješa u roman. Ili reĉeno drugim rijeĉima, pošto su ova lica sva od jednog komada napravljena, oni kao da hoće da postanu *simbol*. Igo je ovo sam dobro osjetio i sâm je učinio jedan put ovu primjedbu: „Mistiĉka škola Josepha de Maistre-a, koja zaĉini svojom visokom kozmogonijom ono što zovemo *journalaux ultras*, nije prepustila da Žavera uzme kao jedan *symbole*.“¹⁾ I odista, mistiĉka škola Josepha de Maistre-a imala bi pravo: Žaver je jedan *symbole*, i to *symbole* jednog idealnog policajca, a Valžan (Valean opet u *Jadnicima*) to je drugi *symbole*, i to *symbole* idealnog ispaštaña. U *Rabotnicima na moru* onaj gospodin Clubin, prefineni zloĉinac, umjetnik u hipokriziji, kome su mile komplikacije i u samom zloĉinstvu, to vam je oliĉeno zlo, idealna reprezentacija hotimiĉnog i promišlenog zla. Ova lica i još mnoga druga, Igo uzimlje i postupa s njima kao sa lutkama koje može da pokreće kako hoće i kako mu se sviĉi.

Samo ovijem simbolistiĉnijem licima mañka realnosti. S jedne strane, one ne žive, i one su samo stvorenja iz knige i odveć su razliĉita od nas da bismo svojom imaginacijom mogli

¹⁾ Jadnici.

da postavimo između njih i nas ma kakvu konfuziju. S druge strane, ta lica nijesu istinita, jer, orijentirani samo u jednom pravcu i ne pokazujući nego samo jednu tendenciju, ona su ili potpuno dobra ili potpuno rdava. Život nam taka lica ne pokazuje nikada i nigdje: i najčistiji zločinac ima svoje trenutke čestitosti i pošteća. Igo o tome nije ni malo vodio računa, jer mu je bilo udobnije ovako.

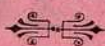
U glavnom, on je htio da nam stvori samo reprezentativna lica; i kao takove on ih je proučavao do sitnica. On postavlja njihovo porijeklo, društvenu sredinu, fiziološke i patološke uslove njihovog temperamenta. On nam pruža čitavu seriju monografija koje nijesu bez izvjesnijih pretenzija: u junacima svojijeh romana Igo je htio da rezimira cijelo čovječanstvo.

I šta je mogla učiniti u društvenijem romanima Igovijem ta neprestana intervencija piščeva koju smo maločas konstatovali i pokušali da definiramo. Ona je učinila da je u njima onoliko različenoga i šarenog. Jer Igo, to vam je cijeli XIX. vijek; on je sadržavao u sebi sve preokupacije, sve ideje i sva znaća svoga vremena. Prema tome, mi nalazimo u njegovijem romanima njegov vijek (i još drugijeh stvari) sve više u koliko se većma u njima miješa piščeva ličnost.

Da se uvjerite, dovoljno je da uzmete na oko samo to, sa koliko lakoće Igo izmijeñuje u tijem knjigama svoju formu i sa koliko se lakoće služi svijem mogućijem tonovima. Pored pričanja i opisa on je utisnuo po koju disertaciju u koju je htio da postavi suštinu svoga djela. Po neke veličanstvene stranice, možda čak najljepše koje je Igo ikada napisao, stoje rame uz rame sa stranicama koje su čisto smiješne. Ima često mjestâ gdje vidite da izbija neka fina liričnost, baš kada ste joj se najmañe nadali: u *Judnicima*¹⁾, pošto nam je pokazao transformaciju Fantine u bludnicu, Igo se na jedanput upušta u neka apokaliptička objašneća prostitucije. On se ne boji nikakve antiteze i u svojijem djelima on reflektuje sve one kontraste koje je imao on sam u svome karakteru.

¹⁾ Misérables, t. I., p. 336. — *Jadnike* je preveo na srpski prije dvadesetak godina pok. Mita Rakić iz Beograda. Prevod je izvrstan, i izišao je potpun u dvadeset knjiga piščevijem izdanjem.

СРЪ

SRĐ

List za književnost i nauku

Miho Vacchetti

vlasnik, izdavaatelj i odgovorni urednik

Sadržaj:

I. Два стручка. Душан Таминцић Хумски.	}	IX. Epigram. Žarko.
II. U Stonu. Tavrijski.		X. Приче Антуна Дебађија.—ше-тар.
III. Aforizmi.		XI. Legenda. Nedjib Bey.
IV. Једна руковат из Вукове преписке, IV. Припоњује и објашњује В. Богшић.		XII. Narodna pjesma. Zabježila Lubica.
V. Мудре изреке.		XIII. Биљешка: Петар П. Петровић-Његош у млетачком државном архиву. Л. В.
VI. Zalutao, slika iz varoškog života. Nik. T. Janković.		XIV. Književni prikazi.
VII. Невјерничин уздах. Душан Таминцић-Хумски.	XV. Bibliografija.	
VIII. Prvi snijeg. Guy de Maupassant.	XVI. Šarada.	

izlazi dva puta mjesečno, polovinom i svrhom mjeseca, u sveskama od 2-3 tabaka.

Cijena je listu: za Dubrovnik i Austro-Ugarsku na godinu Kr. 12;
za inostranstvo franaka 15 u zlatu.

Ukopisi i pisma šalu se uredništvu *Srda*, a pretplata administraciji *Srda*.

WWW.UNILIB.RS

Digitized by Google

Књижевни оглас.

Српска Краљевска Академија

I. књига Задужбине Архимандрита Нићифора Дучића.

ИЗ ЦРКВЕНЕ ИСТОРИЈЕ СРБА У ТУРСКОЈ
у XVIII. и XIX. вијеку.

написао

Иван Иванић.

Награђено са 1000 динара из књижевног фонда пок. архимандрита Нићифора Дучића. Ова књига изашла је сад у издању друштва „Рада“ у Новом Саду. Садржина јој је: I. Шта је претходило црквеном покрету у Маћедонији? (Рад Грка и Бугара против Срба и српске цркве у прошлијем вијековима). — II. Почеци црквеног покрета; Унија и Протестанство у Маћедонији XIX. вијеку. — III. Црквена борба. стварање бугарског Егзархата (1858-1872 г.). — IV. Послије стварања Егзархата (1872-1884 г.). — V. Школски и црквени покрет Срба у Турској (1884-1901 г.). — VI. Додатак (статистични подаци о броју домова по вјерској подјели, цркава, свештеника и т. д. у косовском вилајету, у епархијама и окрузима драмском, сереском, струмском, воденском). Подаци о старијем и новијем српскијем школама у Турској).

Цијена 2 динара или 2 круне. Књижарима 25%. За веће мање поруџбине обратити се у *Нови Сад*, повјеренику друштва „Рада“ г. *Кости Лери*. — У *Биограду* продаје се у дворској књижари *Мите Стајића*.